

Flow Yaşantı Ölçeğinin Rekreatyönel Etkinliklere Uyarlanmasına Dair Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ali Selman ÖZDEMİR¹, Tebessüm AYYILDIZ DURHAN², Beyza Merve AKGÜL²

¹Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
²Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

Araştırma Makalesi

Öz

Rekreasyon araştırmalarında sıkça kullanılan içsel motivasyonların önemli bir boyutu olan akış deneyimini ölçebilecek bir aracın, rekreasyonel etkinlikler için değerlendirilerek Türkçe'ye uyarlanması önem teşkil etmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, Csikszentmihalyi'nin (1975, 1987, 1988, 1990) 'Flow' teorisine dayanarak Rheinberg ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiş ve Almanca orijinal adı 'Flow Kurz Skala' (Flow Short Scale) olan ölçeğin İşigüzel ve Çam tarafından (2014) Türkçe uyarlamasını yaptığı Flow Yaşantısı Ölçeği Kısa formunun rekreasyonel etkinlikler için geçerlik ve güvenilirliğini yaparak değerlendirmektir. Araştırmada 281 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler ile örneklem büyüklüğü test edilmiş (.84; 2052, 218, $p < 0,001$) ardından yapılan açımlayıcı faktör analizi ile 2 boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi doğrultusunda kesme değeri .40 olarak belirlenmiş, toplamda 13 maddeden oluşan ölçüm aracı iki alt boyutta toplanmıştır. Toplam varyansın %51'inin açıklandığı faktör analizi sonucunda .48 ile .80 arasında değişen faktör yükleri elde edilmiştir. Birinci alt boyut için .86 olan iç tutarlılık katsayısı, ikinci alt boyut için .70 olarak belirlenmiştir. Etkinlik tecrübe ölçeğinin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .78 olarak saptanmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonrası elde edilen yapının geçerliliğini ve doğruluğunu test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Test tekrar test sonrası yapılan DFA'nın yapı geçerliliğine kanıt oluşturduğu görülmektedir (RMSEA .083, SRMR 0.72, NFI 0.90, CFI 0.93, NNFI 0.91, χ^2/df 3.14). Sonuç olarak rekreasyonel etkinliklere katılımda yaşanan akış durumu ve etkinlik tecrübesini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı ortaya koyulmuştur.

Anahtar sözcükler: Etkinlik, Tecrübe, Ölçek

Geliş Tarihi/Received: 4.2.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 16.3.2020

Validity and Reliability Study of Adapting Flow Life Scale to Recreational Activities

Abstract

It is important that a tool that can measure the flow experience, which is an important dimension of the intrinsic motivations frequently used in recreation research, is evaluated for recreational activities and adapted to Turkish. The purpose of study from this point is that; to evaluate the validity and reliability of the Flow Form Scale Short form for recreational activities which is Rheinberg et al. (2003) and the Turkish version of the scale, whose original name is 'Flow Kurz Scale' (Flow Short Scale), was adapted to Turkish by İşigüzel and Çam (2014). In the study, the sample size was tested with the data obtained from 281 university students (.84; 2052, 218, $p < 0.001$), and then a 2-dimensional structure was obtained by exploratory factor analysis. In accordance with the exploratory factor analysis, the cut-off value was determined as .40 and the measurement tool consisting of 13 items in total was collected in two sub-dimensions. As a result of the factor analysis, in which 51% of the total variance was explained, factor loads ranging from .48 to .80 were obtained. The internal consistency coefficient of .86 for the first sub-dimension was determined as .70 for the second sub-dimension. The overall internal consistency coefficient of the efficiency experience scale was found to be .78. Confirmatory factor analysis was performed to test the validity and accuracy of the structure obtained after the exploratory factor analysis. It is seen that CFA performed after test-retest provides evidence of construct validity (RMSEA .083, SRMR 0.72, NFI 0.90, CFI 0.93, NNFI 0.91, χ^2 / df 3.14). As a result, a valid and reliable measurement tool has been put forward in determining the flow status and activity experience in participating in recreational activities.

Keywords: Efficiency, Experience, Scale

Giriş

Jennifer L. Aaker ve ark. (2011), 'If Money Doesn't Make You Happy, Consider Time' (Para sizi mutlu etmiyorsa, zamanı dikkate alın) başlıklı çalışmasında, psikologların şaşırtıcı bir şekilde para ve mutluluk arasında oldukça az bir ilişki saptadıklarına değinmektedir. Bu sonucu, insanların parayı doğru yönde kullanmıyor olabileceği ile açıklamaya çalışırken şunları dile getirir: 'Örneğin, insanlar tecrübe kazanmaktan çok objelere, başkalarından çok kendilerine ve küçük tatminler yerine lükse para harcarlar.' Aaker ve arkadaşları, çalışmanın devamında mutlu olmak için beş madde halinde sunduğu önermelerde, zamanı doğru insanlar ve doğru aktivitelerle değerlendirmeyi, zaman geçirmek yerine zamanın tadını çıkarmayı ve o an içinde bulunulan deneyimden zevk almayı vurgulamaktadır.

Kendimiz için doğru aktiviteyi bulmak, bir aktivite ile meşgul olunan zamandan zevk almanın önkoşuludur. Kendimizi ifade edebileceğimiz aktiviteleri keşfettiğimizde ise, aktivite esnasında zamanın nasıl geçtiğini anlamaz ve yaşadığımız deneyimi en üst noktaya taşırız. Bu önerme, bizleri Csikszentmihalyi'nin (1975) Akış (Flow) teorisine götürmektedir. Akış (flow) kuramına göre bu durum, yaşama tam olarak dâhil olma hissidir (Nakamura ve Csikszentmihalyi, 2009). Akış kuramının iki anahtar özelliği, kişinin içinde bulunduğu etkinliğe tam konsantre olması ve etkinlikten aldığı zevktir. 'Akış', kısaca kişinin o etkinlik dışında her şeyi boşverdiği bir durumu ifade etmektedir (Csikszentmihalyi 1990).

Akış deneyimi, ilk olarak 1975 yılında Csikszentmihalyi'nin "Beyond Boredom and Anxiety" adlı kitabında bireyleri serbest zaman etkinliklerine iten nedenleri açıklamak üzere kullanılmıştır. Csikszentmihalyi, araştırmaları sonucunda yoğun olarak bir etkinlikle ilgilenme ve haz almayı, "akış deneyimi/optimal performans duygu durumu" olarak adlandırmıştır. Csikszentmihalyi (2017), optimal deneyimin bizim meydana getirdiğimiz bir fenomen olduğunu öne sürerken şu örnekleri verir; bir çocuk için optimal deneyim, daha önce yaptığı kulelerden daha büyük bir kule inşa ederken titreyen parmaklarıyla kulenin son parçasını koymaya çalıştığı andır; bir yüzücü için optimal deneyim, kendi rekorunu kırmaya çalıştığı andır; bir kemancı için ise çok karışık bir müzikal pasajda ustalaşmaktır. Her bireyin kendini geliştirmesi için binlerce fırsat ve meydan okuyuş vardır. Bu tür deneyimlerin o an için pek de haz verici olması gerekmez. Bir yüzücünün kasları, asla unutamayacağı bir yarış sırasında aşırı yorulabilir, bu yüzücü o anda akciğerlerinin adeta patlayacağını hissedebilir ve yorgunluktan şaşkına dönebilir; yine de, bu anlar geriye dönüp baktığında o yüzücü için yaşamın en iyi anları olmuştur.

Csikszentmihalyi, özellikle oyun ve sporda ve kimi etkinliklerde eşsiz bir unsur olduğunu öne sürer ve bunu, akış algısı olarak tanımlar. Bu durumu, aktivite ya da oyundaki ahenk veya oyuna dalma ile karakterize eder. Oyunun zirvesinde, oyuncular zaman algılarını ve çevresindekileri unutmaya meyilli olurken farklı bir varoluş deneyimleri. Bu tür bir akış, bir işle ilgili çalışma esnasında gerçekleşebileceği gibi yaygın olarak daha çok spor, oyun ve etkinlik ortamlarında kendini göstermektedir (Csikszentmihalyi, 2017).

Akış, insanların bir aktiviteye yoğun bir şekilde dahil olduğu sırada, başka hiçbir şeyin önemli olmadığı psikolojik bir durumdur. Akışta, insanlar tüm dikkatini etkinliğe verirler. Böylece yeni beceriler öğrenerek kendilerini geliştirmeleri ve özgüvenlerini arttırmaları da olasıdır (Csikszentmihalyi, 1990). Farklı bir ifadeyle akış deneyimi, bireyin aktiviteye tam konsantre olarak tüm ilgisini yapmış olduğu etkinliğe vermesi ve yaptığı etkinlikte algıladığı zorluğa göre yeterli düzeyde beceriye sahip olduğunu hissetmesi ile yaşadığı içsel haz olarak tanımlanmıştır (Jackson ve ark., 2001).

Bu tanımlar, Csikszentmihalyi'nin akış teorisinin özelliklerine ışık tutmaktadır. Buna göre, bir aktivite anında akış deneyiminin yaşanmasını sağlayan bazı bileşenler bulunmaktadır. Csikszentmihalyi (2017) bu bileşenleri aşağıdaki gibi ifade etmiştir;

1. Görev Zorluğu-Beceri Dengesi (Challenge-Skill Balance)
2. Eylem-Farkındalık Birleşimi (Merging of action and awareness)
3. Açık (net) Hedefler (Clear Goals)
4. Belirli Geri Bildirim (Unambiguous Feedback)
5. Göreve Odaklanma (Total concentration on the task at hand)
6. Kontrol Duygusu (Sense of Control)
7. Kendilik Farkındalığının Azalması (Loss of Self-consciousness)
8. Zamanın Dönüşümü (Transformation of Time)
9. Amaca Ulaşma Deneyimi (Autotelic Experience)

Alan yazın incelendiğinde, Csikszentmihalyi'nin 1965 tarihli doktora tezi ile vücut bulan akış kuramı üzerine; öncelikle araştırmacının kendisi tarafından sanatçılar, atletler, müzisyenler, satranç ustaları ve cerrahlar üzerine yapılan çalışmalardan, günümüze ulaşana dek bu kuramdan yararlanarak geliştirilmiş farklı yapıdaki ölçeklere ve yayınlanmış araştırmalara ulaşmak mümkündür (Mitchell, 1998; Jackson ve Eklund, 2002; Aşçı ve ark., 2007; Carter ve ark., 2013). Rekreasyon ve serbest zaman araştırmalarında sıkça kullanıldığını gördüğümüz içsel motivasyonların (Barnett, 1980; Bradley ve Mannell, 1982; Weissinger ve Iso-Ahola, 1984; Weissinger ve Bandalos, 1995) önemli bir boyutu olan akış deneyimini ölçebilecek bir aracın, rekreasyonel etkinlikler için değerlendirilerek Türkçe'ye uyarlanması, bu ölçeğin psikoloji alanında özellikle Csikszentmihalyi (1975) tarafından önerilen tüm akış (flow) bileşenlerini kapsamı açısından önem taşımaktadır. Ayrıca akış kuramının; son dönemde yapılan çalışmalarda ciddi boş zaman perspektifi ile ilişkilendirilmesi, rekreasyonel aktivitelerde yaşanan deneyimleri özgün bir yaklaşımla aydınlatması, rekreasyonel etkinlik ve programların değerlendirilmesine imkan tanınması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Csikszentmihalyi'nin (1975, 1987, 1988, 1990) 'Flow' teorisine dayanarak Rheinberg ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiş ve Almanca orijinal adı 'Flow Kurz Skala' (Flow Short Scale) olan ölçeğin Türkçe uyarlamasını yaparak geçerlik ve güvenilirliğini rekreasyonel etkinlikler için değerlendirmektir.

Yöntem

Ölçme aracı

Bu çalışmanın amacı, Csikszentmihalyi'nin (1975, 1987, 1988, 1990) 'Flow' teorisine dayanarak Rheinberg ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiş ve Almanca orijinal adı 'Flow Kurz Skala' (Flow Short Scale) olan ölçeğin Türkçe uyarlamasını yaparak geçerlik ve güvenilirliğini rekreasyonel etkinlikler için değerlendirmektir. Alanyazın incelendiğinde, İşigüzel ve Çam'ın 2014 yılında ölçeğin Türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını, Flow Yaşantısı Ölçeği Kısa Formu başlığı ile yabancı dil derslerinde Türk öğrencilerinin flow yaşantısı düzeylerini ölçme amacıyla yaptığı görülmektedir. Bu yeni uyarlama çalışması kapsamında ölçeğin dilimize aktarımı 'Flow Yaşantı Ölçeğinin Rekreasyonel Etkinliklere Uyarlanması' başlığı tercih edilmiştir. Ölçüm aracı 13 madde ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Akış ve kaygı olarak adlandırılan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 65 en düşük puan ise 13 tür. Kaygı alt boyutundaki maddeler ters kodlanmaktadır.

Rheinberg, Vollmeyer ve Engeser (2003) Flow Yaşantısı Ölçeği Kısa Formu ile elde edilmesi hedeflenen flow yaşantısı verilerinin ESM (Experience Sampling Method) yaşantı örnekleme yöntemi ile toplanmasını önermektedirler. ESM yöntemi, kişilerin aktivite esnasında yaşantılarına olabildiğince yaklaşabilmek amacıyla Csikszentmihalyi ve Larson (1987) tarafından önerilmiştir. Bu yöntemin avantajı, ölçümün aktiviteye kısa bir ara verilmesiyle yapılabilmesi ve aktivite yaşantısı ile ilgili geçerli ve güvenilir verinin uygun kısa formlu ölçekler vasıtasıyla kısa sürede toplanmasına olanak sağlamasıdır. Diğer taraftan etkinlik ile ilgili genel durumu belirlemek açısından ölçüm aracı en sık yapılan etkinlik düşünülerek de uygulanabilmektedir. Dolayısıyla durumluluk ya da süreklilik

bazında değerlendirilen rekreasyonel etkinliklere yönelik flow yaşantısı ölçeği, önceki araştırmalara ek olarak genel flow yaşantısını ölçmede etkin bir araç olacağı düşünülmektedir.

Verilerin toplanması

Veri toplama aracının dil geçerliliği uzman görüşleri doğrultusunda yapılmış ve dilsel eşdeğerliği sınamak için pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Dil geçerliliği sağlanan form Gazi Üniversitesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde farklı bölümlerde öğrenim gören 281 öğrenci ile sınanmış ve açılımcı faktör analizi için veriler elde edilmiş, örneklem büyüklüğünün yeterliliği belirlendikten sonra açılımcı faktör analizi yapılmış, yapılan faktör analizi sonrası veriler ikinci kez test edilip yapı geçerliliğine kanıt aranmıştır. 312 katılımcı ile yapılan tekrar test sonucunda yapılan doğrulayıcı faktör analizi yapıyı doğrular nitelikte olarak belirlenmiştir. Verilerin toplanma aşamasında katılımcılardan en sık katıldıkları etkinlikleri baz alarak ölçüm aracına yanıt vermeleri istenmiştir.

Verilerin analizi

Örneklem grubunun büyüklüğünün test edilmesi amacıyla yapılan KMO ve Bartlett testi sonuçları örneklem grubunun (.84, $p < 0.001$) yeterli büyüklükte olduğunu destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir. KMO değerinin yüksek olması, ölçekteki tüm değişkenlerin, diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği ve faktör analizine devam edilebileceği anlamına gelir. Açılımcı faktör analizi ile verilerin faktör yükleri, açıkladığı varyans değerleri betimlenmiş, aynı zamanda her faktör için iç güvenirlik katsayıları alınmış, elde edilen yapının doğrulanması adına doğrulayıcı faktör analizi aşamasına geçilmiştir. Yapılan analizlere dair bulgular aşağıda gösterilmektedir.

Bulgular

Tablo 1. Ölçeğinin faktör analizine uygunluğuna ilişkin veriler

KMO ve Bartlett's Testi Bulguları		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Ölçüsü	.845	
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	1309.627
	sd	78
	p	.000

Örneklem grubunun yeterliliğine yönelik test sonuçları ile Bartlett Küresellik testi sonuçları örneklem grubunun yapılacak analizler için yeterli olduğunu gösterir düzeydedir (.84; 1309.627, $p < 0,001$).

Tablo 2. Etkinlik tecrübe ölçeğine dair açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Madde	Akış	Kayı	Cronbach Alpha	Açıklanan Varyans
1	Etkinlik zorluk derecesinin seviyeme uygun olduğunu düşünüyorum.	.560		%36.41
2	Etkinlik esnasında düşüncelerim sorunsuz ve akıcıdır.	.710	.82	
3	Etkinlikte zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum.	.734		
4	Etkinliğe konsantre olmakta zorluk çekmiyorum.	.488		
5	Etkinlik esnasında zihnim tertemiz.	.767		
6	Etkinliğe tamamen yoğunlaşmış durumdayım.	.758		
7	Etkinlik esnasında doğru düşünceler/hareketler kendiliğinden gerçekleşmektedir.	.699		
8	Etkinliğin her adımında ne yapmam gerektiğini biliyorum.	.692		
9	Etkinlikte her şeyi kontrol altında tuttuğumu hissediyorum.	.710		
10	Kendimi etkinliğe tamamen kapıyorum.	.613		
11	Benim için önemli olan etkinlik başarımın tehlikede olduğunu düşünüyorum.		.789	.71
12	Etkinlik esnasında hata yapmamalıyım.		.735	%14.78
13	Etkinlikte başarısız olmaktan korkuyorum.		.803	
Toplam			.78	%51.19

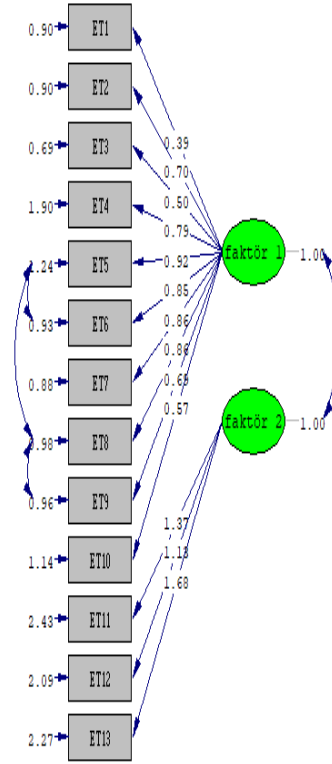
Yapılan açımlayıcı faktör analizi doğrultusunda kesme değeri .40 olarak belirlenmiş, toplamda 13 maddeden oluşan soru havuzu iki alt boyut altında toplanmıştır. Toplam varyansın %51'inin açıklandığı faktör analizi sonucunda .49 ila .80 arasında değişen bir madde faktör yükleri elde edilmiştir. Birinci alt boyut için .82 olan iç tutarlılık katsayısı, ikinci alt boyut için .71 olarak belirlenmiştir. Etkinlik tecrübe ölçeğinin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .73 olarak saptanmıştır. Rekreatif etkinlik tecrübe ölçeği 5'li Likert tipi bir ölçüm aracı olup, ölçekten alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan ise 65 olarak değerlendirilmektedir. Toplam puanlar hesaplanırken ölçüm aracı yer alan alt boyutlardan kaygı alt boyutundaki maddeler ters kodlanmalıdır.

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonrası elde edilen yapının geçerliliğini ve doğruluğunu test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Test tekrar test sonrası yapılan DFA'nın yapı geçerliliğine kanıt oluşturduğu görülmektedir (RMSEA .083, SRMR 0.72, NFI 0.90, CFI 0.93, NNFI 0.91, χ^2/df 3.14).

Tablo 3. Uyum ölçüleri ve model uyumu için sınır değerleri

Uyum Ölçüsü	İdeal Uygunluk Değerleri	Kabul Edilir Uyum	Uyumsuzluk	Elde edilen değerler
RMSEA	0-0.05	0.05-0.09	> 0.10	0.083
CFI	1	0.90-0.99	<0.90	0.93
NNFI	1	0.95-0.99	<0.95	0.90
χ^2/df	<=2	2-5	5+	3.14

Kaynak: Özdamar (2016, 185); Özdamar (2013, 242)

Chi-Square=191.71, df=61, P-value=0.00000, RMSEA=0.083

Sekil 1. Doğrulayıcı faktör analizi diyagramı

Tartışma ve Sonuç

Etkinlik tecrübesi kavramına yönelik çalışmalar farklı yapılarda literatürde değerlendirilmektedir. Özkara ve Özmen'in (2016) literatürde yer alan farklı yaklaşımlara yer verdiği çalışmasında da belirtildiği gibi, alan yazında etkinlik tecrübe kavramına yönelik ortak paydada buluşulmadığı gözlemlenmektedir. Literatürde akış deneyimi olarak da yer bulan etkinlik tecrübesi araştırmalarının, spor alanında başladığı; oyun, sanat, dans ve müzik, eğitim ve çalışma gibi insan yaşamının pek çok yerinde yaşanabildiği görülmektedir. Örneğin, çalışmanın bir oyun gibi algılanırsa akış deneyimi araştırmalarının çalışma yaşamını da kapsayabileceği öngörülmüştür. Böylece, bu alanda akış deneyimi araştırmaları hız kazanmıştır. Benzer şekilde, eğitim alanında öğrencilerin akademik başarısını arttırmak; dans, sanat ve müzikte yaratıcılık için akış deneyiminin etkisine yönelik yeni çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Böylece, akış deneyimi araştırmalarının insanı ilgilendiren çeşitli alanlarda uygulanabileceğini söylemek mümkündür. Akış deneyimi boyutlarının birbirini tamamlayıcı ve destekleyici, akış deneyimini inşa eden unsurlar olduğu görülmektedir. Akış deneyiminin anlaşılabilir olması için spor, sanat, müzik, boş zamanda ya da çalışma yaşamında nasıl işler

olduğunun belirlenmesi önem teşkil etmektedir (Turan, 2019). Bu doğrultuda geliştirilmeye çalışılan Flow: rekreasyonel etkinlik tecrübe ölçeği uyarlama çalışmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Literatürde etkinlik tecrübesine yönelik yapılmış pek çok araştırma mevcuttur. Bunlardan biri olan İşigüzel ve Çam'ın (2014) flow yaşantısını belirlemeye yönelik gerçekleştirdikleri uyarlama çalışmasının sonuçları incelendiğinde; ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan AFA çalışması sonucunda araştırmamızla benzer şekilde, toplam 13 maddenin 2 faktör altında toplandığı ve varyansın %44.06'sını açıkladığı belirlenmiştir. Araştırmada flow yaşantısı boyutu için iç tutarlılık katsayısı .88, kaygı yaşantısı boyutu için .67 ve ölçeğin toplam puanı için iç tutarlılık katsayısının .78 olduğu saptanmıştır. Çalışmada uyarlaması yapılan ölçek için elde edilen sonucun güvenilirlik ölçütlerini ve yapı geçerliliğini karşıladığı görülmektedir.

Ayrıca maddelerin faktörlere yüklenme durumlarına bakıldığında ölçeğin orijinalinde belirtildiği gibi (Rheinberg, Vollmeyer ve Engeser, 2003) flow ve kaygı yaşantısı faktörlerinde kümelenedikleri saptanmıştır. Faktör analizine ilişkin bu sonuçlar uyarlanan ölçeğin Türk kültüründe de basit ve kararlı bir yapı gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca maddelerin ilgili oldukları alt ölçek puanlarıyla olan ilişkilerinin de tatminkâr düzeyde olması ölçülmesi hedeflenen yapının homojenliğine işaret etmektedir. Literatürde teorik olarak ölçeğin flow ve kaygı yaşantısı arasında negatif ilişki olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada da anlamlı olmamakla birlikte negatif yönde bir ilişki gözlenmiştir.

Aslı Uz Baş'ın (2019) akış yaşantısı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yaptığı araştırma sonucunda, araştırmamızın aksine doğrulayıcı faktör analizinin ilk uygulanması sonucu veri setinin mevcut ölçek yapısını doğrulamadığı görülmüştür. Programın modifikasyon önerileri doğrultusunda 8 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin 12 maddelik ve iki boyutlu son şeklinin iyi uyum değerleri verdiği görülmüştür ($\chi^2/sd = 2.640$, GFI=.926, CFI=.961, RMSEA=.076). Ölçeğin faktör yüklerinin .35 ile .91 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa katsayıları alt ölçekler ve toplam ölçekler için sırasıyla .93, .83 ve .91 olarak bulunmuştur.

İnternet oyunlarına yönelik akış deneyimini belirlemek adına geliştirilen ölçüm aracının en düşük faktör yükünün .66 olduğu ve doğrulayıcı faktör analizi bulgularının araştırmamızla benzer şekilde uyum indeksleri içerisinde yer aldığı ($\chi^2 = 2.77$, NNFI=0.947, CFI = 0.954, RMSEA=0.040) belirlenmiştir (Wang, Liu ve Khoo, 2009). Akış yaşantısının yanı sıra akış durumunu da betimlemeye yönelik geliştirilen ölçüm araçlarına dair araştırmalar literatürde yerini almaktadır. Bunlardan biri olan araştırmada Türk edebiyatı dersinde akış yaşantısının belirlenmesi amaçlanarak geliştirilen ölçüm aracının psikometrik özellikleri analiz edilmiş, varyansın toplamda %69.32'unun açıklandığı belirlenmiştir. 13 maddelik araştırmamızla kısmen benzerlik gösteren ölçüm aracı; akış, sıkılma ve kaygı adı altında 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçüm aracının alt boyutlarına ilişkin iç güvenilirlik katsayıları güvenilir değerler olan 0.84 ile 0.88 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre RMSEA, 0.088;

NFI, 0.93; NNFI, 0.94; CFI, 0.95; IFI, 0.95; GFI, 0.90 ve AGFI değeri ise 0.85 olarak belirlenmiş ve geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı ortaya koyulmuştur (Eryılmaz ve Mamadov, 2015).

Ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayılarına bakıldığında Cronbach Alfa katsayıları değerlerinin flow yaşantısı boyutu için .82, kaygı yaşantısı boyutu için .71 ve ölçeğin toplamı için .78 olduğu görülmüştür. Bir ölçeğin güvenilirliğinin yüksek kabul edilmesi için genel olarak kabul edilen değer .70 ve üstü olması yönündedir. Uyarlanan ölçek için elde edilen değerler toplam ölçek puanı ve flow ve kaygı boyutu için bu ölçütü karşılamaktadır. Kaygı yaşantısı alt boyutunda yer alan değer .70'den düşük olmadığı ve bu boyutta sadece üç maddenin olması bu değer kabul edilir olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırma sonucunda; 281 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler ile KMO-Barlett testi yapılarak örneklem büyüklüğü test edilmiş (.84; 2052, 218, $p < 0,001$) ardından yapılan açımlayıcı faktör analizi ile 2 boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi doğrultusunda kesme değeri .40 olarak belirlenmiş, toplamda 13 maddeden oluşan soru havuzu iki alt boyutta toplanmıştır. Toplam varyansın %51'inin açıklandığı faktör analizi sonucunda .48 ila .80 arasında değişen bir madde korelasyonu elde edilmiştir. Birinci alt boyut için .86 olan iç tutarlılık katsayısı, ikinci alt boyut için .70 olarak belirlenmiştir. Etkinlik tecrübe ölçeğinin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .78 olarak saptanmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonrası elde edilen yapının geçerliliğini ve doğruluğunu test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Test tekrar test sonrası yapılan DFA'nın yapı geçerliliğine kanıt oluşturduğu görülmektedir (RMSEA .083, SRMR 0.72, NFI 0.90, CFI 0.93, NNFI 0.91, χ^2/df 3.14).

Sonuç olarak etkinlik tecrübesini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı ortaya koyulmuştur. Bireylerin rekreasyonel etkinlikler bağlamında etkinlik tecrübesini değerlendirmek adına geçerli bir araç olduğu yapılan analizler doğrultusunda kanıtlanmıştır. Ölçüm aracı katılımcılar üzerinde etkinlik sonrasında, etkinlik sırasında ya da etkinlik ile ilgili genel bağlamda kullanılabilir. Ölçüm aracı genel olarak çalışma gruplarının en sık katıldıkları boş zaman etkinliği üzerinden de değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla ölçüm aracı anlık ya da genel olarak kullanılmaya uygun bir araçtır. Uyarlanan ölçüm aracının farklı örneklem grupları ve etkinlik yelpazesi açısından rekreasyonel etkinlik tecrübesine yönelik akış yaşantısını belirlemede etkili ve verimli bir araç olacağı düşünülmektedir.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

*Tebessüm Ayyıldız Durhan
Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
E-posta: tebessum@gazi.edu.tr*

Kaynaklar

1. **Aşçı, F. H., Çağlar, E., Eklund, R. C., Altıntaş, A. ve Jackson, S.** (2007). Durumluk ve Sürekli Optimal Performans Duygu Durum-2 Ölçekleri'nin Uyarlama Çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 182-196.
2. **Barnett, L.** (1980). The social psychology of children's play: Effects of extrinsic rewards on free play and intrinsic motivation. In S. Iso-Ahola (Ed.), *Social psychological perspectives on leisure and recreation* (ss. 138-170). Springfield, IL: Charles Thomas.
3. **Bradley, W., ve Mannell, R.** (1982, August). *The effects of extrinsic rewards and reward procedures on intrinsic motivation and psychological experience offlow during play*. Paper presented at the American Psychological Association Annual Convention, Washington, DC.
4. **Carter, L., River, B. ve Sachs, M. L.** (2013). Flow in Sport, Exercise, and Performance: A Review with Implications for Future Research. *Journal of Multidisciplinary Research*, 5(3), 1947-2900.
5. **Csikszentmihalyi, M.** (1975). *Beyond boredom and anxiety*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
6. **Csikszentmihalyi, M.** (1988). The future of flow. In M. Csikszentmihalyi ve I. Csikszentmihalyi (Eds.), *Optimal experience: Psychological studies of flow in consciousness* (ss. 364-383). New York: Cambridge University Press.
7. **Csikszentmihalyi, M.** (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. New York: Harper & Row.
8. **Csikszentmihalyi, M.** (2017). *Flow and the foundations of positive psychology: the collected works of Mihaly Csikszentmihalyi*. New York: Springer.
9. **Csikszentmihalyi, M., ve Larson, R.** (1987). Validity and reliability of the Experience Sampling Method. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 175, 529-536.
10. **İşigüzel, B., ve Çam, S.** (2014). Flow Yaşantısı Ölçeği Kısa Formunun Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 788-801.
11. **Jackson, S. A. ve Eklund, R. C.** (2002). Assessing Flow in Physical Activity: The Flow State Scale-2 and Dispositional Flow Scale-2. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 24(2), 133-150.
12. **Jackson, S.A., Thomas, P.R., Marsh, H.W. ve Smethurst, C.S.** (2001). Relationships between Flow, Self-Concept, Psychological Skills, and Performance. *Journal of Applied Sport Psychology*, 13, 129-153.
13. **Mitchell, R. G.** (1998). Sociological Implications of the Flow Experience, In M. Csikszentmihalyi ve I. S. Csikszentmihalyi (Eds.), *Optimal Experience: Psychological Studies of Flow in Consciousness* (s. 36-59), Cambridge: Cambridge University Press.
14. **Nakamura, J. ve Csikszentmihalyi, M.** (2002). The concept of flow. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (s. 89-105). New York: Oxford University Press.
15. **Nakamura, J. ve Csikszentmihalyi, M.** (2009). Flow Theory and Research. In C. R. Snyder Erik Wright ve C. R. Snyder Erik Wright (Eds.), *Handbook of Positive Psychology* (s. 195-206). Oxford: Oxford University Press.
16. **Özdamar, K.** (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi* (9. Bs.). Eskişehir: Nisan Kitabevi.
17. **Rheinberg, F., Vollmeyer, R. ve Engeser, S.** (2003). Die Erfassung des Flow-Erlebens [The assessment of flow experience]. In J. Stiensmeier-Pelster & F. Rheinberg (Eds.), *Diagnostik von Motivation und Selbstkonzept* (ss. 261-279). Göttingen: Hogrefe.
18. **Turan, N.** (2019). Akış deneyimi üzerine genel bir literatür taraması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 181-199.
19. **Uz Baş, A.** (2019, 12-14 Nisan). *Akış Yaşantısı Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. I. Uluslararası Bilim, Sanat ve Teknoloji Sempozyumu, İzmir.
20. **Wang, C.K.J., Liu, W.C. ve Khoo, A.** (2009). The Psychometric Properties of Dispositional Flow Scale-2 in Internet Gaming. *Curr Psychol*, 28, 194-201. DOI 10.1007/s12144-009-9058-x.
21. **Weissinger, E. ve Bandalos, D. L.** (1995). Development, reliability and validity of a scale to measure intrinsic motivation in leisure. *Journal of Leisure Research*, 27, 379- 400.
22. **Weissinger, E. ve Iso-Ahola, S.E.** (1984). Intrinsic leisure motivation, personality and physical health. *Society and leisure*, 7, 217-228.
23. **Özdamar, K.** (2016). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi: IBM SPSS, IBM SPSS AMOS ve MINITAB uygulamalı*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.

